

Зорица Г. Буровић*
Универзитет Црне Горе, Поморски факултет, Котор, Црна Гора
Милена Ј. Цевердановић Пејовић*
Универзитет Црне Горе, Поморски факултет, Котор, Црна Гора

КОМБИНОВАНИ ПРИСТУПИ У НАСТАВИ ЈЕЗИКА ПОМОРСКЕ СТРУКЕ

Апстракт: Последњих деценија наставници језика струке сусрећу се са све већим изазовима у смислу креирања наставних програма и материјала, те примјене савремених метода наставе, са циљем да се задовоље комуникативне потребе ученика језика. Ако томе додамо и најновије захтјеве и ограничења наметнуте актуелном пандемијом, појам комбинованог подучавања, уз употребу савремених технологија за учење, постаје посебно актуелан. Стога је циљ овога рада приказивање могућности примјене неких од најсавременијих приступа у настави језика струке, као и примјене савремених апликација за учење на даљину. За примјер је узета настава поморског енглеског језика на Поморском факултету у Котору. Конкретно, приказана су искуства и препоруке у вези са специфичним обликом тимског или заједничког онлајн подучавања (енг. *twining*) и примјеном апликације *Spiral* који су опробани у настави језика струке за студенте студијских програма Бродомашинство и Наутика и поморски саобраћај.

Кључне ријечи: *језик струке, учење на даљину, тимско подучавање, наутика, бродомашинство.*

УВОД

Уз нове глобалне околности и додатна ограничења, којима свједочимо у последње вријеме, креатори наставе језика и сами ученици језика приморани су да прибјегавају и „алтернативним” облицима наставе и новим, комбинованим приступима. На срећу, технолошки развој доноси и многобројне предности и много више могућности за примјену иновативних метода наставе језика. Све поменуто, добија и посебну димензију када говоримо о неким од најспецифичнијих глобалних професија којима је енглески језик званичан језик

* zoricag@ucg.ac.me

* milenadz@ucg.ac.me

комуникације у цијелом свијету, као што је то случај са језиком поморске струке.

У савременој литератури, поморски енглески језик се генерално дефинише као специфична област енглеског језика струке или језика за посебне или специјализоване намјене (енг. *English for Specific Purposes*, скр. *ESP*) који се користи међу члановима многобројне поморске дискурсне заједнице широм свијета. Иако вокабулар једног језика струке представља његов посебно важан аспект и препознатљивост, језик поморске струке треба изучавати и подучавати као много више од посебне врсте вокабулара или специфичног регистра енглеског језика. Он обухвата различите комуникативне ситуације и на копну и на мору, на броду, између бродова и комуникацију између брода и обале. Немогуће је дефинисати број комуникативних заједница које користе поморски енглески језик, али се он оквирно, у односу на канал комуникације, може подијелити на интерну и екстерну комуникацију. Интерна комуникација подразумева интерну комуникацију на броду, између чланова посаде, у радно и слободно вријеме, док се екстерна комуникација обавља између посада бродова или брода и неке спољне станице. Такође, у односу на форму, можемо разликовати свакодневну и институционализовану комуникацију. Примјер свакодневне комуникације је неформални разговор између официра, док је, на примјер, писање извјештаја машине или палубе примјер институционализованог и униформизованог дискурса. У оквиру ових типова дискурса разликујемо велики број жанрова и њихових обиљежја (Џевердановић Пејовић, 2012).

Сви наведени примјери поморске комуникације подложни су сталним промјенама услед динамичне природе поморске професије и глобализације која утиче на стварање нових типова комуникације и настајања нових жанрова (Џевердановић Пејовић, 2014). Имајући у виду наведену промјену које поморска дискурсна заједница биљежи, у овом раду смо се фокусирали на комбиновану наставу која се посебно показала учинковитом за вријеме пандемије ковид-19. Концепт комбиноване наставе који приказујемо захтијева подршку апликација за онлајн учење, али и удруживање знања и наставних метода са предметним наставницима. Уз то, у припреми наставних материјала и организацији наставе, руководимо се и званичним захтјевима и препорукама Међународне поморске организације (енг. *International Maritime Organization*, скр. *IMO*), као кровне институције свјетске поморске индустрије, у односу на образовање и обуке помораца у смислу њихових језичких компетенција (*IMO Model Course 3.17, Maritime English*, 2015), односно конкретним потребама студената поморских студијских програма и полазника обука за поморце. Узимајући у обзир све наведено, у наставку представљамо два примјера комбинованог подучавања, односно учења језика, за студенте студијских програма Бродомашинство и Наутика и поморски саобраћај, конкретно реализованих на Поморском факултету Котор Универзитета Црне Горе.

САВРЕМЕНИ ПРИСТУПИ НАСТАВИ ЈЕЗИКА СТРУКЕ И ПОМОРСКИ ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Захваљујући иницијативама и међународним пројектима чији је циљ хармонизација високог образовања, нарочито на територији Европе, имамо и све израженију тенденцију одржавања наставе управо на енглеском језику, односно, енглески језик служи као медиј инструкције (енг. *English-medium instruction*, скр. *EMI*). Јапан се, на примјер, помиње као држава у којој је увођење енглеског као медија инструкције и интегрисаног учења језика и садржаја (енг. *Content and Language Integrated Learning*) већ у току (Brown & Bradford, 2017). На подручју европских земаља, интегрисано учење језика и садржаја започиње деведесетих година претходног вијека. Разлика овог приступа настави у односу на енглески као медиј инструкције јесте то што су код енглеског као медија инструкције исходи учења директно везани за садржај, при чему се учење језика нити планира нити процјењује. У интегрисаном систему учења језика и садржаја укупан однос варира. Овакав контекст омогућава ученицима језика да, уз стицање знања и вјештина из стручног предмета, усвајају и вјежбају и језичке вјештине као алате које ће им помоћи у ширењу и унапређивању њихових професионалних видика и у размјени професионалних активности и концепата (Kirkgoz & Dikilitas, 2018).

С обзиром на то да се зачетак овог тренда везује за прилично спорадичне и произвољне подухвате појединих образовних институција, његови циљеви и методе нијесу прецизно дефинисани. Тако Колмен (Coleman, 2006), као предност једне варијанте овога метода, наводи принцип по којему се дјелови наставног програма предају на страном језику, при чему ученици стичу знања из циљног језика на природнији начин.

У покушајима да дефинишу (енглески) језик струке, лингвисти се углавном слажу да је његова сврха да задовољи потребе оних који га уче (Bhatia, 1993; Ђуровић, 2021; Gollin-Kies, Hall & Moore, 2015). Конкретне потребе везане су за одређену професионалну област или дисциплину којом се баве или намјеравају да се баве, што управо утиче на разликовање језика струке у односу на општи језик. С тим у вези, и сама методологија наставе и учења може, а често и мора, да се разликује у односу на подучавање, односно учење општег (енглеског) језика. Чак и у оквиру званичног модела курса за поморски енглески језик (*IMO Model Course 3.17, Maritime English*, 2015), прави се разлика између општег поморског енглеског (енг. *General Maritime English*) и специјализованог поморског енглеског (енг. *Specialized Maritime English*), односно енглеског језика за посебне области поморских дјелатности, као што су дјелатности официра палубе и официра машине.

Специфичности језика струке у односу на општи језик долазе до изражаја и у оквиру саме интеракције између наставника и ученика језика, односно предавача или инструктора језика и полазника курса. Наиме, овај вид наставе

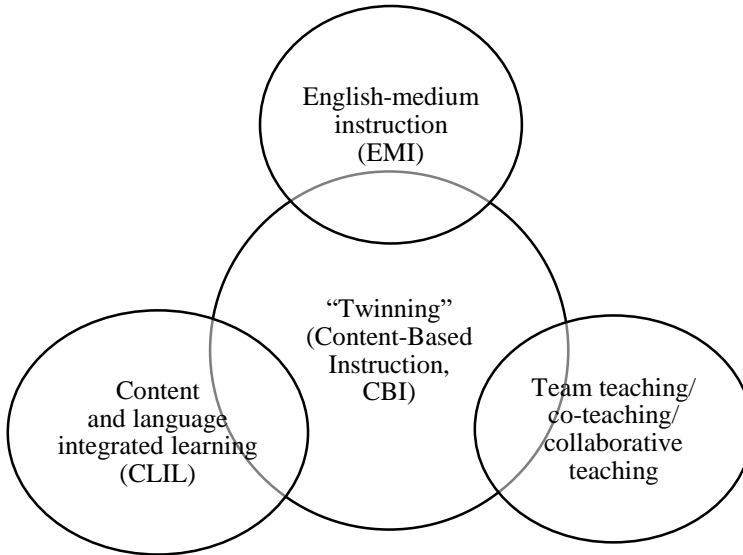
језика треба увијек да буде везан за конкретну професионалну дисциплину и дискурсну заједницу којој је намијењен. При том, наставник језика може да се нађе чак само у улози „језичког консуланта” (Dudley-Evans & St. John, 1998), с обзиром на то да ученици језика могу да буду остварени стручњаци из те области, док за наставника језика то не мора да буде случај. С тим у вези, све се чешће поставља и питање компетенција предавача језика струке. С обзиром на захтјевност језика поморске струке, на примјер, било је помена и о могућностима стандардизације одређених обука за наставнике језика струке популарно помињаних као „маринација” (енг. *marination*), на основу којих би наставници језика провели одређени период на броду, односно прошли одређене обуке за поморце. На тај начин би стекли сопствени доживљај и свијест о животу и активностима помораца, а тиме и већи ауторитет и поштовање међу будућим и активним припадницима ове дискурсне заједнице за чију наставу језика ће бити задужени (Cole, Pritchard, Trenkner, 2007; Cole & Trenkner, 2012).

ТИМСКО ПОДУЧАВАЊЕ

Као могући одговор на све сложеније потребе ученика језика струке, а и савремених облика комбиноване наставе, установљен је, мада не и јасно дефинисан, појам и концепт тзв. тимског или заједничког подучавања (енг. *team teaching*, понекад *co-teaching* или *collaborative teaching*), при чему се различито тумачи ко би тај тим требало да сачињава (Davis, 1995; Soltani & Shafaei, 2013). Једна од могућности је тимски облик наставе два професора језика (Anderson & Speck, 1998; Dudley-Evans & St. John, 1998; Friend & Cook, 2010; Welch, 1998), што је пригодније за ниже образовне нивое, односно основне и средње школе. Када говоримо о учењу језика струке, узимајући у обзир да професор језика мора да посједује одређени ниво знања и из саме струке којој ученици језика припадају или за коју се припремају, најбољу тимску наставну комбинацију чиниће предавач језика и предавач стручног предмета. Конкретно, тимско подучавање би у том случају подразумевало предавача језика и познаваоца или инструктора конкретне професионалне струке који би заједнички радили на осмишљавању и реализацији наставе једног језика струке (Maletina, Karmanova, Kashpur, 2015; Mohammed, 2012; Soltani & Shafaei, 2013; The British Council, 1980). Иако се овакве идеје и облици наставе везују углавном за настојања лингвиста и за наставу језика, нарочито на основу расположиве стручне литературе у том смислу, треба напоменути да је заправо у питању комбиновани облик наставе у којему су оба предмета заступљена, у односу који може да варира. Бенефити оваквог вида наставе за студенте свакако се односе на обије области, односно и на енглески језик струке и на познавање конкретне стручне области.

“TWINNING”

У складу са горе наведеним, препоручује се и посебан вид комбиноване наставе или тимског подучавања који је познат под енглеским називом *twinning*¹.

Слика 1. Савремени приступи у настави језика струке

За овакав облик наставе, коју условно можемо назвати наставом језика струке, задужени су и наставник језика и наставник стручне области с којом се језик „упарује”. Наиме, омогућава се извођење наставе језика у контексту симулираних бродских вјежби, чиме се спаја учење језика и садржаја (енг. *Content Based Instruction*, скр. *CBI*) (Gabrielli, 2015; IMO Model Course 3.17, Maritime English, 2015), при чему се свакако задовољава и савремени тренд одржавања наставе на енглеском језику (енг. *English medium instruction*, скр. *EMI*).

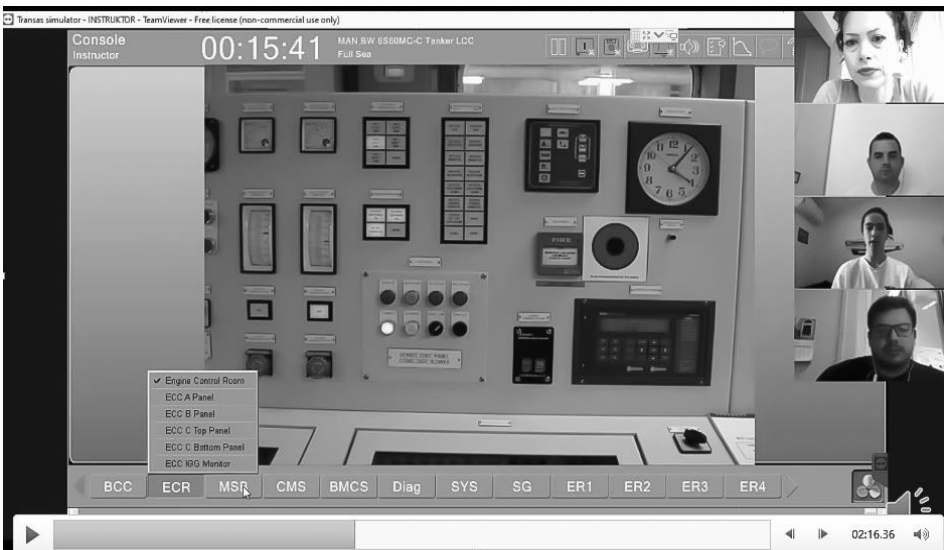
¹ Упареност, упаривање, спајање (превод аутора).

Слика 2. Студенти са наставником практичне наставе на симулатору за контролним панелом машинског простора

Примјер тимског подучавања „twinning” методом, као и примјер примјене апликације *Spiral* који представљамо у другом дијелу рада, снимљен је у сврху демонстрације могућности конкретних метода комбиноване онлајн наставе у оквиру пројекта *ReFlame (Reforming Foreign Languages in Academia in Montenegro)*. У начину на који је осмишљен и реализован, а имајући на уму захтјеве савремених облика наставе, метод превазилази једно веома важно ограничење онлајн наставе, а који се тиче интеракције и активности студената. Прије свега, овим методом остварује се директна интеракција између наставника два предмета (стручног предмета и енглеског језика), затим интеракција између наставника и студената, али такође и између самих студената који су приморани да међусобно сарађују и комуницирају на енглеском језику.

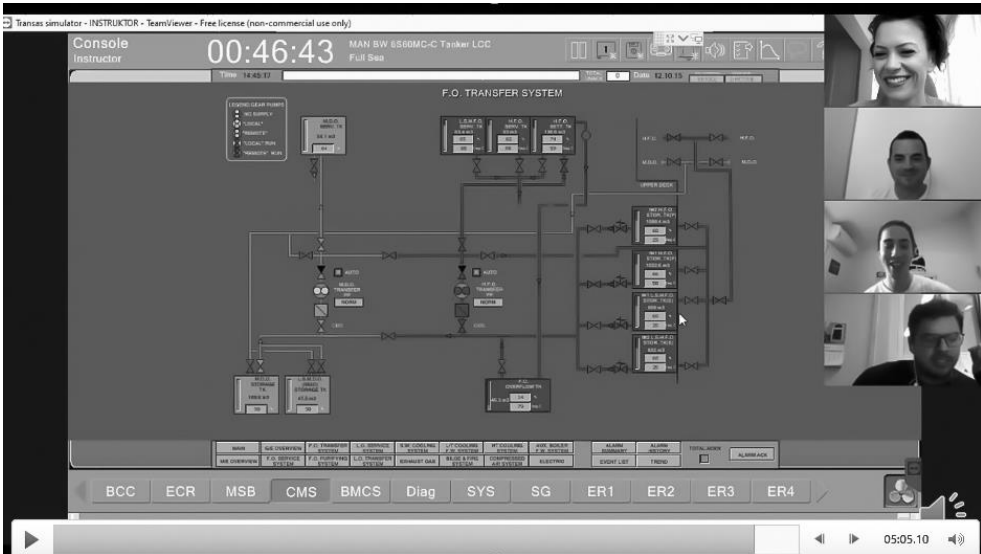
Овај облик наставе је такође и искуствен (енг. *experiential*), с обзиром на то да су у питању симулације реалних ситуација са којима се бродомашинци сусрећу на броду, било у контролној соби или у директном контакту са машинама и уређајима машинског простора. На тај начин, они су у прилици да користе и повезују и претходно стечено знање, као и да користе и уче из практичног искуства и наставника и појединих студената који већ имају поморско искуство, што није риједак случај.

Слика 3. Наставници језика струке и практичне обука на симулаторима у „twinning” облику онлајн наставе за студенте Бродомашинства

Конкретна вјежба *twinning*-а осмишљена је на основу претходно обрађеног градива и из стручног предмета и из енглеског језика (струке) и одржава се путем апликације *Zoom*, при чему су наставник из стручног предмета и инструктор практичних вјежби на бродомашинским симулаторима на контролној станици самог симулатора.

С обзиром на то да студенти нијесу у могућности да и сами буду за контролним станицама, имају задатак да наставника струке упућују на конкретне активности које су потребне за, на примјер, покретање дизел генератора (Слика 3), провјеру и припрему система горива (Слика 4) и сл. При том објашњавају конкретне поступке, одговарају на питања, једни друге допуњавају и исправљају. Наравно, комплетна комуникација одвија се на енглеском језику.

Слика 4. Детаљ из заједничког облика онлајн наставе
за студенте Бродомашинства

ДАЉЕ МОГУЋНОСТИ И ПРЕПОРУКЕ

Описана вјежба на симулатору може да буде праћена бројним варијантама вјежбања која се могу спровести непосредно након ове активности. Путем платформе *Moodle*, на примјер, студентима се може дати кратак квиз, вјежба вокабулара или више њих, вјежбе превођења којима би повезали и знања која стичу на матерњем језику са њиховом примјеном уз коришћење енглеског језика, и слично.

Накнадне активности, на примјер за наредни час, би такође биле од велике користи, у смислу понављања, исправљања најчешћих грешака и унапређења језичких вјештина. Наставник језика може, такође, да прође кроз снимак вјежбе, детектује погрешно употријебљен вокабулар, изразе, граматичке грешке и грешке у изговору и да на основу тога осмисли сугестије и додатна вјежбања за наредни час. Наравно, слично може да се примјени и на часу из стручног предмета.

На приказани начин комбиноване наставе, уз примјену конкретних стечених знања из струке, вјежбају се и уче продуктивне језичке компетенције, које подразумевају преваходно комуникативне вјештине, али се такође могу допуњавати вјежбањима писања различитих извјештаја, мејлова, сервисних

листи, и сличног, чиме би се вјежбале и вјештине писања. С обзиром на то да су у питању продуктивне вјештине и њихово унапређивање, овакве вјежбе погодније су за више нивое универзитетског образовања. То би конвергирало и начину организовања стручних предмета и практичних обука, које су управо најзаступљеније код студената друге и треће године основних студија, као и код активних помораца.

Наредна варијанта тимског подучавања била би у још пунијем смислу хибридно или мијешано или комбиновано учење (енг. *blended learning*). Наиме, поштујући мјере за превенцију трансмисије вируса, често имамо случај да једна група студената учествује у вјежбама у просторијама Факултета, док остали прате онлајн, при чему се групе мијењају по радним седмицама. Тако једна група студената може да ради конкретно на станицама симулатора на задацима које наставник задужен за практичну наставу задаје (нпр. припрема појединих бродских система, упућивање главног мотора, покретање уређаја, реаговање на аларме и сл.). Остали студенти прате њихове активности путем дијелења екрана или путем преноса са камера које се користе у учионицама. Њихов задатак би подразумијевао одговарање на питања, давање инструкција и кориговање колега на симулаторским станицама, међусобно помагање и сарадња за успјешно обављање задатака. При том се могу користити и подијелене собе (енг. *split rooms*) у апликацији *Zoom* како би студенти по групама могли да раде на различитим задацима.

Овакав вид наставе тешко је увести као редован, због тешкоће у изради званичних планова за појединачне предмете који се детаљно морају разрадити и као такви акредитовати. Стога се још увијек реализују и тестирају у производним покушајима и добром вољом наставника различитих предмета, који су спремни повремено организовати заједничка вјежбања са колегама задуженим за језик струке.

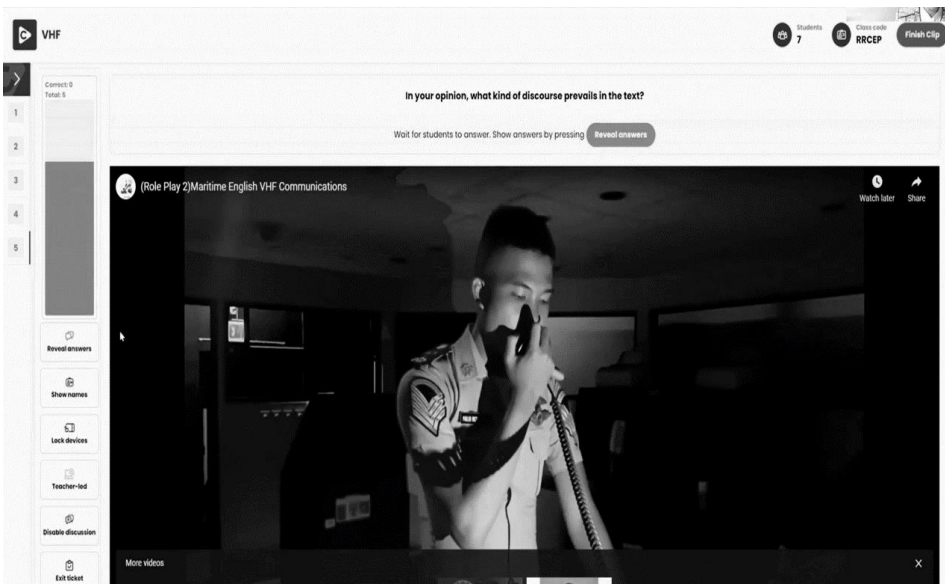
За разлику од бродомашинске струке, уз теоријску и практичну обуку из навигације, наутичка професија захтијева много напредније комуникативне вјештине, стандардизоване и строго прописане форме комуникације, као и вјештине разумјевања при слушању. Стога су и савремени приступи настави и креиране вјежбе језика струке осмишљене управо у циљу задовољавања ових професионалних потреба за учењем језика.

ПРИМЈЕР КОМБИНОВАНОГ УЧЕЊА СА СТУДЕНТИМА НАУТИЧКОГ УСМЈЕРЕЊА – ТЕХНИКА *SPIRAL*

Један од изазова у настави комбинованог учења је добра припрема наставних активности и сарадња са предавачима из стручних предмета у смислу одабира материјала и начина презентовања стручне материје (Gluchmanova, 2015). Метода коју смо примјенили са студентима друге године

Наутике и поморског саобраћаја односи се на сегмент усмене комуникације која је за будуће поморце од виталног значаја за сигурну пловидбу.

Техника *Spiral* обједињује низ апликација за заједничког учење која се у доба пандемије ко она вирусом показала као врло погодна за онлајн наставу. Апликација *Spiral* заправо симулира учење које се одвија у амбијенту учионице. Наставник има могућност да осмисли разне задатке који могу да укључују одговор да/не, вишеструке одговоре и да након одгледаног видеа отвори дискусију на наведену тему. С обзиром на то да се радило о студентима друге године студијског програма Наутика и поморски саобраћај, примијетили смо да и студенти који су раније показивали слабије учешће на часу, током онлајн *Spiral* вјежби узимају активнијег учешћа у наставним активностима.

Слика 5. Примјер вјежбе слушања и разумијевања
у апликацији *Spiral* са студентима
Наутике и поморског саобраћаја

Као што смо указали раније у тексту, одабир материјала треба да одговара комуникативним потребама студената са једне стране и да прати градиво из стручних предмета са друге стране. Овоме треба додати и одабир видео записа који осликава стварну ситуацију на мору (енг. *real life situation*).

У конкретном примјеру, са студентима смо држали час преко платформе *Zoom*, при чему је од студената захтијевано да се улогују, а потом су им додијелене шифре за апликацију *Spiral*. Наставник је координирао свим активностима и прије почетка часа упознао студенте са врстом питања на која је потребно одговорити.

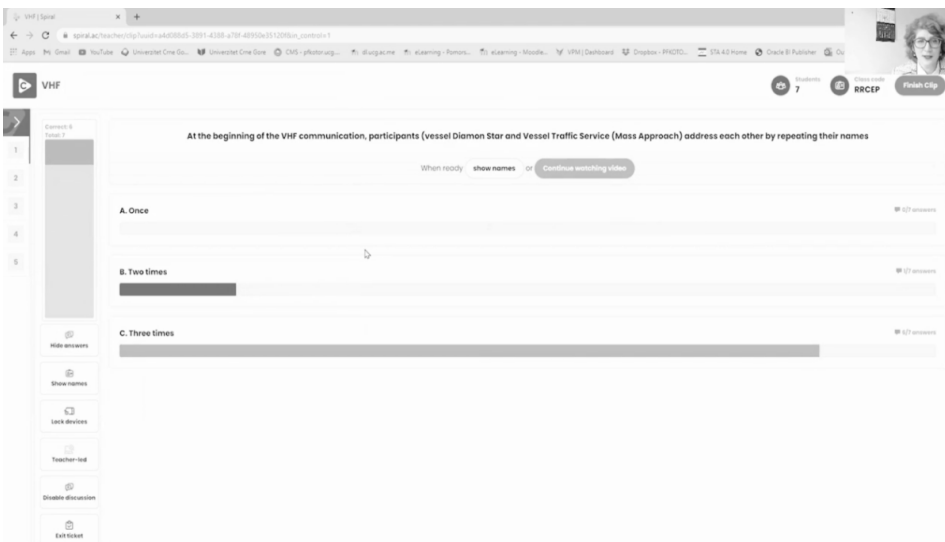
Од студената се тражило да након одгледаних видео и аудио-записа одаберу један од три или више понуђених одговора. Кратки видео приказ у трајању од 3,21 минута представљао је примјер радио комуникације између официра са брода и официра обалне страже. Говорници нису говорници изворног енглеског језика, комуникација је слабо чујна услед шума које изазива море и друге мобилне станице. У вјежби се провјеравају разумијевање поруке и самог типа дискурса, али и правила комуникације која овакву ситуацију карактеришу. Студент и на основу познавања саме позадине односно контекста може да претпостави који је одговор тачан. На примјер, уколико студент није добро чуо податак који учесник у комуникацији изговара када је у питању вриједност азимута (енг. *bearing*), он/а ће на основу познавања правила која важе за овакву комуникацију претпоставити да је одговор „један два пет” (енг. *one two five*), прије него сто двадесет и пет (енг. *one hundred (and) fifty-five*), с обзиром на то да се у саопштавању географске позиције у поморству бројеви изговарају појединачно.

Вјежбу у апликацији *Spiral* подесили смо тако да је након сваког питања услиједио и одговор, а резултати заједничког рада су доступни на екрану (број тачних/нетачних одговора). Једно од питања приказано на Слици 6 гласило је „Каква врста дискурса доминира у тексту?”, док су понуђени одговори били а. редувантан (енг. *redundant*), б. описни (енг. *descriptive*), ц. академски (енг. *academic*). Након израде питања наставник је саопштио тачан одговор (под „а”), а исти је био приказан на екрану (*That’s correct. Maritime VHF communications are characterized by redundancy and repetition so that the message is properly understood*²).

Један од циљева учења наведених у оквиру курикулума предмета Енглески језик 2 подразумева препознавање жанрова, способност њихове идентификације и такозваног мапирања жанрова (Џевердановић-Пејовић, 2020). На примјер, неке од активности које смо примјењивали када је у питању писмена документација је класификација документације у оквиру жанровског простора и одређивања њихове комуникативне сврхе (Bateman, 2008). Тако се теретница (енг. *Bill of Lading*) може сврстати у правни и комерцијални жанр, док се извјештај о путовању (енг. *Voyage Report*) може класификовати као наративни жанр.

² Тачно. Поморску *VHF* комуникацију карактеришу редуванца и понављање да би се порука правилно разумјела (превод аутора).

Након завршене вјежбе *Spiral* студенти су укључили камере, упознали се још једном са тачним одговорима и услиједила је дискусија о специфичностима радио комуникације (Слика 6).

Слика 6. Детаљ из дискусије са учесницима вјежбе у вези са одговорима на питања у оквиру апликације *Spiral*

ДОДАТНЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ И БЕНЕФИТИ ПРИМЈЕНЕ ПОМЕНУТИХ ОНЛАЈН АПЛИКАЦИЈА

Једна од примједби коју су студенти изнијели након одгледаних видео прилога је лоша разумљивост записа на што им је указано да је клип биран сврсисходно. Наиме, циљ је био да се укаже на различит степен познавања енглеског језика од стране мултилингвалних посада на страним бродовима. Ову чињеницу су потврдили и студенти коју су нашу активност пратили са брода и пренијели своје искуство у комуникацији са посадом са слабијом језичком компетенцијом. Као и код претходног примјера са специфичним обликом тимског подучавања на бродским симулаторима, дакле, користе се бенефити још једног облика сарадње наставе језика и конкретне струке. Као што смо већ поменули, неки од студената поморских студијских програма већ имају одређеног искуства у раду на броду или могу да прате овакве облике наставе и са самог брода, што је такође важан сегмент интеракције и наставника и осталих студената са конкретном професијом, а свакако битна додатна могућност за учење на даљину.

Оно што нам је код оба приказана метода у настави језика струке било евидентно и охрабрујуће је много активније учешће студената у односу на „класичније” облике онлајн учења и подучавања и генерално позитивне повратне информације и реакције студената на иновативне наставне методе.

Тиме овакви приступи испуњавају још један важан критеријум за квалитетну примјену наставних метода, а то је да ученицима настава треба да буде и интересантна.

ЗАКЉУЧАК

У новије вријеме, захтјевне и изазовне потребе ученика језика намећу и нове стандарде за усавршавање наставника (енглеског) језика струке и унапређење ових облика наставе. Те потребе неријетко захтијевају и разне облике учења и подучавања на даљину, а када се томе додају нова ограничења и условљености које су нам у последње вријеме наметнуте пандемијом ковид-19, изазови постају још већи и захтијевају све већу иновативност и посвећеност новим наставним методама и технологијама. У том смислу, циљ нам је био да пренесемо конкретна искуства са примјеном неких од најсавременијих препорука за одржавање наставе језика струке, када су у питању и званични захтјеви професије и нове могућности и алати информационих технологија. Конкретно, за потребе ученика језика поморске струке, тестирали смо и приказали два алата/модела одржавања савремених облика онлајн наставе, који заправо представљају комбиноване моделе (енг. *blended learning*) и који су све чешћи и стандарднији у савременим облицима наставе језика. Приказали смо примјер заједничког онлајн подучавања језика струке и стручног предмета на машинском симулатору (енг. *twinning*) и примјер онлајн вјежбе слушања и разумијевања бродске радио (VHF) комуникације уз помоћ апликације *Spiral*. Уз то, дали смо препоруке за даље могућности извођења сличних облика наставе и додатних вјежби и материјала којима се они могу допунити.

Уз успјешну примјену датих модела у самој настави, оно што је важно и интересантно су позитивне реакције самих студената на нове, иновативне облике наставе. Ово је од посебне важности с обзиром на то да је у условима додатних ограничења од кључне важности одржати и подстицати мотивисаност самих студената и полазника курсева за учење. Истовремено, такве повратне информације представљају и додатно охрабрење и „вјетар у једра” самим наставницима језика, као што се надамо да ћемо овим нашим радом дати свој скромни допринос мотивисаности и иновативности наших колега у истраживању и примјени савремених, ефектнијих и ефикаснијих модела и алата у настави језика.

Литература

- Anderson, R. S. & Speck, B. W. (1998). Oh what a difference a team makes, Why team teaching makes a difference. *Teaching and Teacher Education*, 14(7), 671–686.
- Bateman, J. (2008). *Multimodality and Genre: A Foundation for the Systematic Analysis of Multimodal Documents*. London: Palgrave Macmillan.
- Bhatia, V. K. (1993). *Analysing Genre, Language Use in Professional Settings*. London: Longman.
- Brown, H. & Bradford, A. (2017). EMI, CLIL & CBI, Differing approaches and goals. In P. Clements, A. Krause & H. Brown (eds.). *Transformation in language education*. Tokyo: JALT.
- Gollin–Keis, S., Hall, D. R. & Moore, S. H. (2015). *Language for specific Purposes*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Gluschmanova, M. (2015). Application of e-learning in foreign language teaching at the technical university. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 174, 3144–3149.
- Davies, J. R. (1995). *Interdisciplinary Courses and Team Teaching, New Arrangements for Learning*. Phoenix, ACE/Oryx.
- Dudley-Evans, T. & St. John, M. J. (1998). *Developments in English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ђуровић, З. (2021). *Upotreba metoda korpusne lingvistike u svrhu unapređenja nastave i učenja leksike engleskog jezika brood mašinske struke*. Neobjavljena doktorska disertacija. Nikšić: Filološki fakultet Univerziteta Crne Gore
- Eliasson, J. & Gabriella, A. (2015). The Design of Maritime Education and Training: Progression and Integration in Maritime English Courses, for a Global Maritime Approach. In Z. B. A. Rahim, R. B. Musa, L. C. R. Omar, M. A/P. Shanmugam, R. A. Stanley, S. N. B. M. Saufi, N. B. A. Azahari, M. B. Rosli, M. S. B. Abdulah & N. B. Johari (eds.). *International Maritime English Conference Proceedings*, 12–15 October, Johor (51–62). Johor, Malaysia: NMIT – Johor Bahru.
- IMO Model Course 3.17, Maritime English*, 2015 edition (2015). London: International Maritime Organization.
- Kırkgöz, Y. & Dikilitaş, K. (2018). Recent Developments in ESP/EAP/EMI Contexts. In Y. Kırkgöz & K. Dikilitaş (eds.). *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education. English Language Education*, vol. 1, 1–10. Springer, Cham. DOI 10.1007/978-3-319-70214-8_1.
- Maletina, L., Karmanova, Y. & Kashpur, V. (2015). Implication of interdisciplinary team teaching of an ESP Course. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6. DOI 10.5901/mjss.2015.v6n5p556.
- Mohammed, O. K. (2012). ESP Teaching, Reversal of Roles between ELT Teachers and Subject Specialists. *International Journal of Social Science and Humanity*, 2(6).

- Retrieved September 16, 2020 from the World Wide Web <http://www.ijssh.org/papers/157-A10022.pdf>.
- Soltani, R. & Shafaei, S. N. (2013). Implementation of Team Teaching in an ESP Program and the Investigation of its Effectiveness on Students of Computer science ESP Vocabulary Achievement. *Language in India*, 13(8), 513–523.
- Team teaching in ESP*, English Teaching Information Centre (1980). London: The British Council, Printing and Publishing Department.
- Friend, M. & Cook, L. (2010). *Interactions, collaboration skills for school professionals* (6th ed.). Columbus, OH, Merrill.
- Cole, C., Pritchard, B. & Trenkner, P. (2007). Maritime English instruction – ensuring instructors’ competence. *Iberica*, 14, 123–147.
- Cole, C. & Trenkner, P. (2012). *Whither Maritime English?* In H. Rolfs, A. Fraubose, L. L. Htun, K. Zeya & M. S. Aung (eds.), *Proceedings of IMEC 24. The International Maritime Conference*, 1–4 October, Thanlyin (3–18). Myanmar Maritime University & Uniteam Marine.
- Coleman, J. (2006). English–medium teaching in European Higher Education. *Language Teaching*, 39(1), 1–14.
- Џевердановић Пејовић, М. (2012). *Типови дискурса и жанровска обиљежја у поморској комуникацији*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет.
- Џевердановић Пејовић, М. (2014). Глобализација поморског енглеског језика као језика струке. У В. Цакелић, А. Вујовић и М. Стевановић (ур.), *Страни језик струке: прошлост, садашњост, будућност*, рад штампан у цјелини, 26–27. септембар 2014, Београд (169–179). Београд: Друштво за стране језике и књижевност Србије.
- Dževerdanović Pejović, M. (2020). Learning technical genres-a blended learning approach. *Scientific Journal of Maritime Research*, 34, 212–222.
- Welch, M. (1998). Collaboration, staying on the bandwagon. *Journal of Teacher Education*, 49(1), 26–37.

Zorica G. Đurović

University of Montenegro, Faculty of Maritime Studies, Kotor

Milena J. Dževerdanović Pejović

University of Montenegro, Faculty of Maritime Studies, Kotor

BLENDED APPROACH TO TEACHING MARITIME ENGLISH

Summary

Over the last few decades the teachers of English for specific purposes have been facing growing challenges in designing curricula and teaching materials and in applying contemporary teaching methods aiming to satisfy the communicative needs of the learners. Adding the actual requirements and constraints imposed by the Covid-19 pandemic, the concept of blended learning based on the use of modern technologies in the teaching process comes to the forefront. The aim of this paper is to show the possibilities of applying some of the latest approaches to language teaching, as well as some of the up-to-date electronic applications for distance learning. The paper rests on the examples taken from teaching Maritime English at the Faculty of Maritime Studies in Kotor. In particular, we demonstrate experience and recommendations for a specific form of team or collaborative teaching called “twinning” and the use of “Spiral” application tested in teaching ESP for the students of Marine Engineering and Nautical Studies and Maritime Transport.

Keywords: *ESP, distance learning, twinning, nautical studies, marine engineering.*